

12 May 2011 Thursday 11:15-12:45

Chairmen: Yıldırım N., Öztürk Türkmen H.

BAYTARNAMELERDE TIP VE VETERİNER HEKİMLİĞİ ALANINDA ORTAK UYGULAMALAR ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Ali Yiğit¹, Serdar İzmirli², Aşkın Yaşar³

¹Research Assistant, Selçuk University Faculty of Veterinary, Dept. of Veterinary History and Deontology, aliyig@gmail.com

²PhD, Selçuk University Faculty of Veterinary, Dept. of Veterinary History and Deontology

³Prof., Selçuk University Faculty of Veterinary, Dept. of Veterinary History and Deontology, ayasar@selcuk.edu.tr

Evcilleş(tir)me süreci ile insanın yararlandığı hayvanları tedavi etmesi doğal bir sonuç olarak kabul edilmekte; Tıp ve veteriner hekimliğinin tarihin bazı dönemlerinde ortaklaşa yürütüldüğü bilinmekte, hatta günümüzde de “tek tıp tek sağlık” konsepti içerisinde tıp ve veteriner hekimliği işbirliğinin önemi üzerinde durulmaktadır. Yazma eserler içerisinde veteriner hekimliği tarihinin önemli bir kaynağını oluşturan baytarnamelerin, veteriner hekimliği ve genel olarak at yetiştiriciliği, hastalıkları ve tedavileri konularını içermekle birlikte folklorik bilgiler ve bunlar arasında da tıp konusunda da bazı bilgiler içerdikleri belirtilmektedir.

Bu çalışmada, baytarnamelerde yer alan tıp ve veteriner hekimliği ortak uygulamalarının (tanı ve tedavi metotları vb) değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Materyal olarak Tercüme-i Baytarname (Süleymaniye Kütüphanesi Kılıç Ali Paşa Bölümü, 717, h. 884/m. 1479, 190 varak) ile müellifi İbn Ahi Hizam olan Haza Kitabı Baytarname (Akhisar Zeynelzade Kitaplığı 233, ?, 207 varak) isimli iki baytarname incelendi. Buna ilave olarak, baytarnameler üzerine yapılan bilimsel çalışmalar ve günümüz folklorik hekimliği bilgi ve uygulamaları da karşılaştırmalı olarak değerlendirildi.

Çalışmada, atlarda görülen bağır ağrısı, dalak şişmesi (talak, adem talağı), karın fitki, ziybe (karaciğer hastalığı), uyuz, müşeş, baras, yılan sokması ve çıban gibi hastalık/durumlarda insan ve hayvanlar için aynı tedavilerin uygulandığı ya da önerildiği; bununla birlikte farklı hastalıklar (atta bukağılık felci ve nefes darlığı - insanda öksürük) için benzer tedavilerin uygulandığı belirlendi. Ayrıca, belirli hayvan materyal/ürünlerinin bazı insan hastalıklarının tedavisinde, insan materyal/ürünlerinin (kuru kafa kemiği, avrat kanı, oğlan ve yetişkin idrarı, gaita vb) de hayvan hastalıklarının tedavisinde kullanıldığı tespit edildi.

Sonuç olarak baytarnamelerin, hayvan hekimliğinin yanı sıra insan hekimliği açısından da önemli sayılabilecek bilgiler içerdiği; baytarnamelerin içerdiği ortak bilgi ve uygulamalardan (tanı, tedavi vb) hareketle, tarihsel süreçte paralel gelişen insan ve hayvan hekimliğinin ortak yönlerinin olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Baytarname, Tıp, Veteriner hekimliği

AN EVALUATION ON JOINT APPLICATIONS IN THE FIELD OF HUMAN MEDICINE AND VETERINARY MEDICINE IN BAITARNAMES

With domestication process, human's treating animals from which he utilized is accepted as natural; it's known that veterinary medicine implemented this treatment in collaboration with medicine in some periods of history; besides that nowadays, the importance of collaboration of veterinary medicine and medicine in the concept of "monotype medicine, monotype health" is (over) emphasized. In the written manuscripts, baitarnames are important sources for veterinary medicine and it is stated that those baitarnames include information about veterinary medicine and generally horse breeding, horse ailments and their treatments. At the same time those baitarnames include folkloristic information and also some information about medicine among them.

In this study it is aimed to evaluate the common implementations of medicine and veterinary medicine (diagnostic and cure methods) taken place in the baitarnames.

As materials two baitarnames that named "Terceme-i Baytarname" (Library of Süleymaniye, Kılıç Ali Paşa Section, 717, h. 884/m. 1479, 190 folios) and Haza Kitabı Baytarname (Library of Akhisar Zeynelzade, no:233, 207 folios) written by Ibn Ahi Hizam, were analyzed.

In the study, the same treatments were implemented or recommended for human and animals for illnesses like spleen tumefaction, bosom pain, paunch hernia, liver illness (ziybe), itch, müşeş (jardone?), skin pigmentation (baras), snakebite and abscess which are diagnosed in horses; at the same time the implementation of similar cures for different illnesses (human caught – trammel stroke in horse) was defined. Besides, it was found that particular animal materials/products were used for some human illnesses and likewise some human materials/products (head bone, female blood, son and adult urine, faeces etc) were used for animal illnesses treatment.

As a result it can be said that baitarnames include information which can be considered important for both veterinary and human medicine; on the basis of the common information and implementations (diagnostic, treatment etc) included in baitarnames, there are common points between human and veterinary medicine which developed in parallel in the history.

Keywords: Baitarname, Human medicine, Veterinary medicine.